

Zapobieganie wypadkom

Przewodnik metodyczny dla klas I - III

Komenda Miejska Państwowej Straży Pożarnej w Szczecinie

Na podstawie broszury programu „Podaruj Dzieciom Słońce”

Opracowanej przez: dr Jerzy Marek

Wydział Pedagogiczny Uniwersytetu Warszawskiego

Słowo wstępne – warunki realizacji, czas, organizacja lekcji

O codziennych wypadkach niewiele się mówi. Są anonimowe, ale jak wszystkie inne dramatyczne. Corocznie 120 000 dzieci w wyniku urazów i zatruc wymaga leczenia szpitalnego. Szkoła może i powinna mieć udział w znacznym zmniejszeniu ich ciężaru i ilości. Oddajemy do Państwa dyspozycji ważny Program dydaktyczny. Uczniowie dowiedzą się o najczęstszych przyczynach urazów i zatruc. Zastanowią się, jak unikać niebezpieczeństwa i co robić, jeśli zdarzy się coś złego. Przygotowane zostały dwadzieścia dwa scenariusze jednostek metodycznych. Wśród nich są cztery dokładniej opisane o podstawowym znaczeniu. Pozostałe niemniej istotne propozycje przedkładamy Państwu do fakultatywnego wykorzystania podczas lekcji rozłożonych w ciągu całego roku szkolnego, stosownie do typowych okresowo występujących zagrożeń. Prosimy o dostosowanie tematyki zajęć do warunków lokalnych i wydarzeń, które pojawiają się w Państwa środowisku.

Uzasadnienie programu

W Polsce odnotowujemy corocznie rosnącą, dramatycznie wysoką liczbę wypadków, urazów i zatruc dzieci w domach, w najbliższym otoczeniu miejsca zamieszkania i w szkołach lub w drodze do niej. Wypadki, a nie choroby, są główną przyczyną zgonów dzieci w wieku 0-18 (corocznie ok. 2300 - 54% przypadków zgonów w tej grupie wiekowej). Statystyki lekarskie odnotowują każdego roku prawie 1 milion wypadków wśród dzieci. Dzieci na skutek kontaktu z niebezpiecznymi przedmiotami, substancjami, zwierzętami, ulegają poparzeniom, skaleczeniom, potłuczeniom, złamaniom, przygnieceniom, zatruciom (szczególnie często lekarstwami), upadkom, pogryzieniom, zadławieniom. Na szczęście nie zawsze zagrożone jest życie dziecka, ale wypadkom zawsze towarzyszą ból, łzy, strach. Uczynmy nasze otoczenie bardziej przyjaznym. Dzięki wiedzy i wyobraźni wokół nas będzie bezpieczniej. W podstawie programowej dla szkół podstawowych i gimnazjów znajduje się szereg zapisów odnoszących się do właściwego rozwoju fizycznego i społecznego oraz wskazówka odpowiedniej profilaktyki w zakresie potrzeb rozwojowych uczniów. Proponowany program ma charakter ścieżki edukacyjnej odpowiadającej na potrzebę tworzenia bezpiecznego środowiska życia oraz kształtowania odpowiedniej postawy wobec sytuacji, w których powstały bądź mogą powstać zagrożenia. Podobne programy profilaktyczne realizowane są w wielu europejskich systemach szkolnych.

Cele dydaktyczne programu

1. Uczniowie powinni **uzyskać i utrwalić informacje** o najczęstszych przyczynach urazów i zatruc.
2. Powinni znacząco **podnieść poziom ostrożności i wyobraźni** o konsekwencjach działań i przebywaniu w pobliżu potencjalnie niebezpiecznych przedmiotów, substancji i zwierząt.
3. Uzyskać wiedzę **o bezpiecznych i skutecznych sposobach reagowania** w sytuacji zagrożenia i o unikaniu takich sytuacji

Treści programowe

Wskazówki dotyczące przewidywania i eliminowania przyczyn potencjalnych zagrożeń zostały zestawione na podstawie analiz statystyk dotyczących ilości zarejestrowanych wypadków i przyczyn udzielania pomocy medycznej dzieciom. Podczas lekcji wskazane jest

raczej korzystanie z sytuacji znanych dzieciom, chociaż prosimy nie wykorzystywać celem ich ostrzeżenia wypadków drastycznych. Jeśli natomiast nie znacie podobnych wydarzeń w waszym otoczeniu proponujemy podane poniżej treści. Podczas poszukiwania właściwych przykładów przyjmijcie założenie, że wyobraźnia dzieci, ich brak doświadczenia i pomysłowość przekracza nasze zdolności przewidywania. Za każdym z wymienionych punktów stoi niestety doświadczenie udzielania pomocy cierpiącym dzieciom i wyjaśniania zrozpaczonym rodzicom błędów lub niedopatrzeń, jakie stały się przyczyną nieszczęścia.

Trochę statystyki

Urazy zabijają, czynią kalekami lub są przyczyną problemów zdrowotnych większej liczby dzieci niż wszystkie inne przyczyny udzielania pomocy medycznej, włącznie z chorobami. Na przykład, z powodu wypadków drogowych ginie na miejscu zdarzenia około 400 dzieci rocznie. Jest to liczba dzieci uczęszczająca do jednej średniej wielkości szkoły. Na 1 zgon z powodu urazu przypada statystycznie kilkadziesiąt przypadków trwałego kalectwa, kilkaset hospitalizacji, kilka tysięcy wizyt w poradniach i dni absencji w szkole czy pracy.

Miejsce i rodzaj wypadku		Odsetki	Miejsce i rodzaj wypadku		Odsetki
Miejsce przygodne			Dom		
1.	Wypadek komunikacyjny	58%	1.	Upadek z wysokości	63%
2.	Rower, sanki, itp.	17%	2.	Uraz penetrujący	11%
3.	Upadek z wysokości	16%	3.	Przygniecenie	10%
Okolice domu			Szkoła		
1.	Upadek z wysokości	45%	1.	Pobicie, uderzenie	60%
2.	Rower	20%	2.	Upadek z wysokości	17%
3.	Pobicie, uderzenie	11%			

Wypadki dzieci w gospodarstwie rolnym

Od 1993 r. liczba rejestrowanych wypadków wzrosła ponad 3-krotnie. W roku 1998 zgłoszono 1434 wypadki dzieci, które zdarzyły się w gospodarstwach rolnych.

Przyczyny:

- transport rolniczy
- obsługa kombajnów i maszyn rolniczych
- przygotowywanie pasz dla zwierząt
- obsługa zwierząt hodowlanych
- zatrucia środkami ochrony roślin i nawozami
- prace przy ścinie drzew i obróbce drewna
- prace remontowo budowlane

Wypadki dzieci w szkole

W porównaniu do dwóch lat poprzednich obserwujemy wzrost liczby wypadków w każdej z poszczególnych grup klasyfikacyjnych wypadków. W roku 1998-1999 wypadkom uległo 130 653 uczniów, Wypadki uczniów stanowiły 98,71 % ogólnej liczby szkolnych wypadków (statystyki rodzajów wypadków podane w tabeli poniżej). Różnym rodzajom urazów uległo 1,65 % ogólnej liczby uczniów (w poprzednich latach wskaźnik ten wynosił 1,33 % i 1,37 %). W tej liczbie zanotowano 120 wypadków śmiertelnych (wzrost o prawie 50%) oraz 1574 wypadki z ciężkimi uszkodzeniami ciała. 94 445 wypadków (72,29%) zdarzyło się w

Szkotach podstawowych (co 10-te dziecko uczęszczające do szkoły podstawowej ulegało wypadkowi).

Rodzaj		Liczba	Odsetki %
1.	Złamania	42 876	32,81
2.	Zwichnięcia i skręcenia	33 987	26,01
3.	Rany zewnętrzne, rozerwania	18 271	13,98
4.	Słuczenia, zmiżdżenia	20 210	15,47
5.	Urazy wewnętrzne	4 425	3,39
6.	Oparzenia	963	0,74
7.	Zatrucia	304	0,23
8.	Utrata części ciała	471	0,36
9.	Inne	9 155	7,01

Rodzaje uszkodzeń ciała

Rodzaj urazu		Liczba	Odsetki %
1.	Urazy kończyn	99 190	75,92
2.	Urazy głowy	15791	12,09
3.	Urazy tułowia	4 156	3,18
4.	Urazy oczu	1 709	1,31
5.	Inne	9807	7,51

Wypadki w domu

Urazom w domu najczęściej ulegają dzieci, osoby niepełnosprawne i w wieku podeszłym. Zazwyczaj są to upadki z wysokości, uderzenia o twarde przedmioty, urazy spowodowane spadającym przedmiotem, przerwanie ciągłości skóry lub śluzówek ostrymi przedmiotami, oparzenia termiczne i chemiczne, porażenia prądem elektrycznym i inne prowadzące do zranień, zwichnięć, uszkodzeń oka, aż do wstrząśnienia mózgu. Należy się liczyć ze zwiększeniem liczby wypadków w domu, gdyż staje się on coraz częściej miejscem wykonywania pracy zarobkowej, a także z racji pracy poza domem i struktury naszych rodzin - samotnego przebywania dzieci w domu. Statystyki wypadków w domach są trudne do ustalenia ze względu na niewielką ilość zgłoszeń o takich wypadkach.

Przypadkowe zatrucia

Rocznie zatruciu ulega około 80 000 dzieci, z których 120 umiera, Zatrucia przypadkowe dotyczą najczęściej dzieci w wieku 1-5 roku życia. Przyczyną zatruc przypadkowych jest brak wyobraźni rodziców lub opiekunów dziecka. Najczęściej do zatrucia dochodzi w domu w wyniku spożycia niezabezpieczonych leków, środków chemicznych przechowywanych butelkach po napojach (kwasy), oraz środków używanych w gospodarstwie domowym (ługi).

Przyczyny zatruc:

- Leki **80%**
- Środki chemiczne **17%**
- Środki gospodarstwa domowego **3%**

Utonięcia

W roku 2002 na terenie Polski odnotowano 842 utonięcia.

Zestawienie wieku ofiar jest następujące:

Wiek	Liczba
Do 7 lat	30
8 – 14 lat	50
15 – 18 lat	54
19 – 30 lat	153
31 – 50 lat	246
> 50 lat	188

Zapobieganie urazom i wypadkom

Zapobieganie przypadkowym zatruciom dzieci

→ Usunięcie leków z domu. Hasło: „Niepotrzebne leki należy oddać do apteki”.	→ Napój z butelki przed wypiciem powinien być przelany do szklanki. Hasło: „Pij tylko ze szklanki, a będziesz wiedział co pijesz”
→ W każdym mieszkaniu/ domu powinna być apteczka domowa (zamykana, niedostępna dla dzieci).	→ Środki chemiczne używane w gospodarstwie domowym powinny być zabezpieczone przed dostępem dzieci.
→ Dziecko przyjmuje leki jedynie od rodziców lub opiekunów.	→ Zatrucia pokarmowe: przeterminowane, zgnite i nadpsute pokarmy - utrzymanie podstawowych norm higienicznych, właściwe przechowywanie pokarmu, odpowiednia woda i napoje.
→ Środki chemiczne (kleje, farby, rozpuszczalniki, stężony alkohol) powinny być zabezpieczone i nie mogą znajdować się w opakowaniach po środkach spożywczych,	→ Rośliny groźne dla życia dziecka - rośliny, których spożycie powodować może zatrucie (np. grzyby).

Rodzice i opiekunowie dziecka winni znać metody postępowania możliwe do zastosowania natychmiast po zatruciu, aby zmniejszyć następstwa zatrucia.

Zapobieganie urazom dziecka

→ Bezpieczny dom: urządzenie bezpiecznego domu (kanty mebli, nie przesuwające się dywany, zabezpieczone łóżka, sprzęt AG D - maszynka do mięsa, krajalnica, miksery, czajniki i noże elektryczne).	→ Bezpieczny dom; zwrócić uwagę na wypadki polegające na upadku z wysokości: zabezpieczone okna, balkony dachy drzewa, nie pozostawianie małego dziecka samego bawiącego się nawet na niewielkiej wysokości, np. tapczanie.
→ Niebezpieczeństwo urazu nasila się podczas różnego rodzaju prac remontowych (narzędzia, niezabezpieczone materiały zmieniający się układ przestrzenny, w którym wcześniej poruszaliśmy się intuicyjnie).	→ Zapobieganie urazom ostrymi przedmiotami (widelec, nóż, nadłuczone szkło); pokazać przykłady i mechanizm urazów.

Bezpieczna szkoła; sytuacje doprowadzające do urazów

→ Najwięcej wypadków ma miejsce podczas przerw i na lekcjach WF.	→ Dopuszczać do szybkiego biegu i innych form dużej aktywności fizycznej w miejscach otwartych, zapewniających odpowiednią przestrzeń do intensywnego ruchu.
→ Należy zwracać uwagę na potencjalnie niebezpieczne przedmioty przynoszone przez uczniów do szkoły. Na przykład, ampułki z substancjami o nieprzyjemnym zapachu rozlewane dla żartu w szkołach.	→ Szkolne bójki zwykle odbywają się w miejscach dla nauczycieli trudno dostępnych (teren poza szkołą, zaułki boiska, boksy szatni, toalety) lub mają charakter niby przypadkowych uderzeń, potrażeń. Nauczyciel jednak ma zwykle na tyle dobre rozpoznanie ostrych i potencjalnych konfliktów wśród uczniów, że w dużej części przypadków może podejmować działania profilaktyczne, rozładowujące napięcie.
→ Obecność nauczyciela w miejscach, gdzie następuje koncentracja dzieci (wejście do szkoły przejścia, korytarze podczas przerw) powoduje zwolnienie ich ruchliwości.	

Przygotowanie nauczycieli do udzielenia pierwszej pomocy - rola szkolnego personelu medycznego - umiejętność opanowania własnego stresu i gorączkowego działania wszystkich pragnących udzielić pomocy lub zobaczyć zdarzenie (zabezpieczenie miejsca), podjęcie, stosownie do sytuacji, czynności ratunkowych i jeśli to potrzebne wezwanie pomocy specjalistycznej i powiadomienie odpowiednich służb administracyjnych.

Bezpieczna droga do szkoły

- Bezpieczne przechodzenie przez ulicę.
- Kontrastowe ubranie i oznakowanie ubrania i tornistrów („Bądź widoczny”).
- Szczególna ostrożność podczas opadów, mgieł, rano i o zmierzchu.

Bezpieczna zabawa

- Mechanizmy urazów w czasie zabaw, gier, zabaw zbiorowych (szkoła; podwórko) przewrócenia, potrażenia, zderzenia, przyduszenia, uderzenia w przeszkodę.
- Zabawa potencjalnie niebezpiecznymi przedmiotami (modne lasery, zaplątanie sznurkiem „jojo”, „cudowna fasola”, przyduszenia workiem foliowym, drobne części, które dziecko może połknąć lub zaaspirować (czyli wciągnąć nosem) **UWAGA: szczególną uwagę zwrócić na małe baterijki, które dzieci czasem polykają, które ze względu na trwającą aktywność elektryczną powodują bardzo niebezpieczne zmiany błon śluzowych przewodu pokarmowego.**
- Zabawa ostrymi przedmiotami

Przebywanie na słońcu

- Przebywanie na słońcu (poparzenia słoneczne - używanie kremów ochronnych, odwodnienia, przegrzania - najbardziej wrażliwe są małe dzieci i osoby starsze, odroczone konsekwencje poparzeń słonecznych - zmiany nowotworowe skóry).

Bezpieczna jazda na rowerze

- Bezpieczna jazda na rowerze - wyjaśnienie niebezpiecznych sytuacji; kask, oświetlenie po zmroku.

Niewybuchy

→ Niewybuchy: uświadomienie niebezpieczeństwa przy znalezieniu niewybuchów.

Gospodarstwa rolne

→ Niebezpieczeństwo urazów i wypadków w gospodarstwie rolnym: maszyny rolnicze, zwierzęta.

Zwierzęta

→ Unikanie niebezpiecznego kontaktu ze zwierzętami -podrapania, pogryzienia, jad owadów (np. przypadkowe połknięcie osy, alergie na jad owadów), przygniecenia przez duże zwierzęta.

Poparzenia

→ Ogień: kuchenka gazowa, bezpieczne ognisko, grill, pożary (nieszczęśne wypalanie traw) oraz towarzyszące pożarom zatrucia gazami.

→ Poparzenia żrącymi chemikaliami.

→ Poparzenia gorącym pokarmem.

→ Zabezpieczone kontakty elektryczne.

Podane statystyki wypadków i lista sposobów unikania niebezpieczeństw mimo, że jest obszerna nie jest i nie może być z racji pomysłowości dzieci i różnorodności aranżacji przestrzeni wyczerpująca. Nauczyciele powinni położyć nacisk nie tyle na przyswojenie przedstawionego materiału przez uczniów, co na uwrażliwienie wyobraźni związanej z bezpieczeństwem swoim i innych.

Postępowanie po wypadku

Dziecko powinno wiedzieć jak się zachować, gdy jest świadkiem wypadku.

1. Dziecku, ale także osobie dorosłej nie posiadającej częstego kontaktu z sytuacjami zagrożenia, trudno jest ocenić rozmiar i rodzaj niebezpieczeństwa. Nie zalecamy absolutnego powstrzymywania się od udzielania pomocy, ale postulujemy działanie rozsądne. Udzielający pomocy nie może stać się współ ofiarą wypadku, ani powiększyć cierpienia poszkodowanego.
2. Strach i zdenerwowanie spowodowane nadzwyczajnym wydarzeniem udzielają się poszkodowanym i świadkom. Jeśli zdecydujemy się na udzielenie pomocy musimy być pewni, że nie działamy pod wpływem impulsu i, że w pobliżu nie ma nikogo, kto jest bardziej doświadczony.
3. Trzeba rozważyć, jakie trudności, czy zagrożenie: dla poszkodowanego i ratownika mogą wynikać z czynnością które chcemy podjąć.
4. Nie wolno reagować odruchem. Zastanówmy się, co z rzeczy znajdujących się w otoczeniu może spowodować, że będziemy skuteczniejsi, co zmniejszy ryzyko nasze i osoby, której chcemy pomóc.

Dziecko powinno wiedzieć jak udzielić pomocy po wypadku.

1. Najrozsądniejszą jednak rzeczą, którą dziecko powinno zrobić, gdy stało się świadkiem wypadku jest zawiadomienie osoby dorosłej i spokojne, jak najdokładniejsze opisanie tego, co i gdzie widziało.

2. Dziecko powinno znać miejsca gdzie może uzyskać pomoc i służby które takiej pomocy udzielają. Najskuteczniejsza droga prowadzi jednak do najbliższej osoby dorosłej dysponującej telefonem przenośnym lub stacjonarnym.
3. Dziecko może ułożyć leżącą, nieprzytomną ofiarę wypadku w pozycji bezpiecznej.
4. Dziecko powinno wiedzieć, że ofiara wypadku może być w szoku i wypowiedane przez nią słowa, czy polecenia mogą nie mieć sensu.

Uczeń w wieku 6-10 lat nie jest w stanie podjąć resuscytacji

czyli próby przywrócenia oddechu i akcji serca, nie ma też sensu podejmowanie przez niego prób tamowania silnych krwotoków, toteż zakres udzielanej przez niego pierwszej pomocy powinien ograniczyć się do kompetentnego powiadomienia dorosłych i ewentualnie do odpowiedniego ułożenia ciała poszkodowanego.

Pozycja bezpieczna

Jak wygląda bezpieczne ułożenie nieprzytomnej ofiary wypadku i dlaczego jest to najkorzystniejsze ułożenie ciała nieprzytomnego człowieka.

Znaczenie „złotej godziny”

W przypadku silnych urazów, utraty przytomności, ale też zatruc i silnych odczynów alergicznych podstawowe znaczenie dla ratowania życia i zdrowia ma czas. Pomiedzy zdarzeniem a udzieleniem pomocy przez profesjonalnych ratowników dysponujących wiedzą, umiejętnościami i odpowiednim sprzętem powinno upłynąć jak najmniej czasu. Dlatego tak ważne jest szybkie i rozważne działanie, które powinno rozpocząć się natychmiast po zdarzeniu.

Organizacja realizacji programu

Tematy podstawowe

1. Wypadki, urazy - kiedy powstają, jak często, dlaczego trzeba być ostrożnym
2. Wypadki - niebezpieczne przedmioty i sytuacje
3. Zatrucia - leki, chemikalia, pokarm
4. Postępowanie w sytuacji zagrożenia i po wypadku - wezwanie pomocy, pozycja bezpieczna, bezpieczeństwo własne i innych

Tematy fakultatywne

1. Wymieniamy różne znane wypadki i zastanawiamy się, co było przyczynami ich powstania, wspólne przyczyny - brak ostrożności, bałagan, brak wyobraźni,
2. Bezpieczny dom - szukamy przedmiotów w domu, które mogą być przyczyną wypadku
3. Niebezpieczne lekarstwa
4. Właściwe postępowanie z lekarstwami
5. Upadki - jakie urazy powstają po upadkach w domu i na podwórku
6. Bezpieczny dom - odpowiadamy za bezpieczeństwo rodzeństwa i rodziców
7. Skaleczenia - kiedy i z jakich przyczyn powstają, jak postępować po skaleczeniu
8. Prąd elektryczny
9. Groźne rośliny
10. Szkodliwe pokarmy
11. Zatrucia i poparzenia chemikaliami
12. Szkota i bezpieczna droga do szkoły
13. Jazda na rowerze, desce, rolkach, itp.
14. Niewybuchy

- 15.Ogień
 16.Wieś i gospodarstwo rolne - maszyny, zwierzęta
 17.Niebezpieczne zwierzęta domowe

W wypadku realizacji jedynie czterech podstawowych scenariuszy prosimy o przeprowadzenie na pierwszej lekcji krótkiego sprawdzianu zgodnie z instrukcją „Testu początkowego” oraz na koniec cyklu „Testu końcowego”, Wyniki pozwolą Państwu zorientować się w poziomie wiedzy i w potrzebie ewentualnego uzupełniającego kształcenia w zakresie odpowiednich treści.

Jeśli zdecydujecie Państwo o realizacji pełnego programu zrezygnujecie z przeprowadzenia lekcji według scenariuszy 2 i 3 Programu podstawowego (ich treści są znacznie rozszerzone w tematach fakultatywnych). W zależności od własnego rozeznania potrzeb uczniowskich wykorzystajcie odpowiednie propozycje zajęć. W części fakultatywnej nie proponujemy szczegółowych scenariuszy zajęć, opracowanie szczegółów lekcji pozostawiamy waszej inwencji, potrzebom i utrwalanym nawykom uczniów. Zachęcamy do różnorodności metodycznej projektowanych zajęć i przygotowania raczej czynnego (gry, inscenizacje, rysunki, dyskusja, badania uczniowskie - obserwacja terenu, wywiady z rodzicami), a nie wyłącznie werbalnego (pogadanka i odpowiednie zapisy) udziału uczniów w lekcjach.

Proponowane scenariusze lekcji i wskazówki metodyczne

1. Temat: Wypadki, urazy – kiedy powstają, jak często, dlaczego trzeba być ostrożnym

→ **czas zajęć: 2 x 45 min.**

→ **cele**

- nauczyciel sprawdzi wiedzę uczniów na temat zagrożeń urazami i zatruciami
- uczeń dowie się, jakie są najbardziej typowe zagrożenia życia i zdrowia
- będzie wiedział, jakie zachowania i sytuacje sprzyjają wypadkom

→ **osiągnięcia uczniów (cele szczegółowe)**

- uczeń pozna i wyjaśni terminy: uraz, zatrucie, wypadek, oparzenie, zadławienie, skaleczenie, złamanie, zwichnięcie, zmiżdżenie, przygniecenie
- zobaczy wybrane zestawienia statystyczne dotyczące zagrożeń (według odpowiedniego fragmentu materiałów informacyjnych)
- będzie wiedział, że; brak ostrożności, bałagan, brak wyobraźni i lekkomyślność są w niesprzyjających okolicznościach przyczyną nieszczęść

→ **przebieg lekcji i wskazówki metodyczne**

1. Pogadanka wstępna - prezentacja celów programu, uzasadnienie przeprowadzenia cyklu lekcji, wskazanie oczekiwań wobec uczniów i przewidywanych osiągnięć
2. Sprawdzian
3. Omówienie prawidłowych odpowiedzi na pytania sprawdzianu i w formie pogadanki objaśnienie potrzebnych terminów oraz zilustrowanie statystykami najcięższych zagrożeń
4. Uczniowie zapisują nazwy określające rodzaje wypadków
5. (przy realizacji programu podstawowego) Nauczyciel podaje przykłady wypadków i w formie pogadanki ustala z uczniami okoliczności, które doprowadziły do zdarzenia (przy realizacji programu rozwinętego) Nauczyciel dzieli klasę na czteroosobowe zespoły i prosi o omówienie w grupie znanego dzieciom przypadku pod kątem znalezienia przyczyn,

które do niego doprowadziły - potem odbywa się prezentacja wyników pracy i dyskusja plenarna

6. Uczniowie zapisują przyczyny wypadków.
7. Nauczyciel prosi by uczniowie w ramach pracy domowej przeprowadzili wywiady z rodzicami i obserwacje swego otoczenia pod kątem wyszukania miejsc i przedmiotów potencjalnie niebezpiecznych oraz rozdaje Informatory dla rodziców.

→ treści i pomoce dydaktyczne

1. Tezy pogadanki wstępnej:
  - Rozpoczynamy cykl lekcji, których celem jest wskazanie jak chronić się przed wypadkami i urazami.
  - Zależy nam byście mniej razy odwiedzali lekarzy i szpitale. Wskazanie wybranych danych statystycznych.
  - Dzieci często szybciej robią różne rzeczy, niż zastanawiają się nad możliwymi konsekwencjami podejmowanego działania.
  - Trzeba wiedzieć, co nam może zagrażać, by móc się tego wystrzeżać.
  - Będziemy się zastanawiać jak ustrzec się wypadków i jeśli już dojdzie do niego, co należy robić.
2. Test dydaktyczny (przygotowanie odpowiedniej ilości egzemplarzy Testu)
3. Przykłady wypadków do omówienia w klasie (program podstawowy):
  - a. Witek był od rana bardzo senny Wolno zszedł z łóżka i postanowił zobaczyć, jaka jest pogoda. Powlókł się do otwartego balkonu. Nie zauważył pozostawionych wczoraj na podłodze zabawek. Potknął się o budowlę z klocków. Zrobił szybki krok do przodu i poślizgnął się na leżącym przed drzwiami balkonu dywaniku. Wpadł całą siłą na balkon. Tutaj trafił głową w szafkę, która niewiadome, dlaczego była odsunięta od ściany. Biedny Witek ma siniaka na czole. Zamiast do szkoły pójdzie na opatrunek do przychodni lekarskiej.
  - b. Ewa i Ola bawiły się znakomicie. Ewa miała rower, a Ola łyżworolki i Ścigały się przez całe podwórko. Raz Ewa, innym razem Ola wygrywała. Zobaczyły Jurka - Spójrz - krzyknęły - jesteśmy wielkimi sportsmenkami. Ewa na rowerze ciągnęła za sobą Olę. Rozpędziła się jak mogła najszybciej. Ależ ten chodnik pędzi. Zaraz! Stop! Tu się zaczyna ulica. Hamujemy. Rower zakołysał się od gwałtownego hamowania. Ewa znalazła się na chodniku tuż przed jezdnią, a Ola, która przecież w łyżworolkach nie miała hamulców wpadła na jezdnię. Tu przerażona dziewczynka się przewróciła żeby nie przelecieć na drugi pas ruchu, bo tam jechał samochód. Skończyło się tylko na porozbijanych kolanach i złamanym kole w rowerze. Chyba miały sporo szczęścia.
4. Tablica, kreda, ew. papier do przygotowania notatek z dyskusji w małych grupach uczniowskich.

→ kontrola dydaktyczna

- wyniki Testu początkowego, sprawdzenie zapisów w zeszytach

→ praca domowa

- pisemne przygotowanie w brudnopisie zgodnie z zapisem w punkcie 7 przebiegu lekcji

→ wskazówki, uwagi

- przygotować na podstawie klasyfikacji rodzajów wypadków przykłady do rozważenia przez uczniów (program rozwinięty)

2. Temat: Wypadki – niebezpieczne przedmioty i sytuacje

→ **czas zajęć: 2 x 45 min. (w ciągu dwóch kolejnych dni)**

→ **cele**

- Uczniowie dowiedzą się, jakie są najczęstsze przyczyny urazów w różnych miejscach, gdzie na co dzień przebywają
- Poznają przedmioty, które źle wykorzystane mogą spowodować urazy
- Wypracują sposoby unikania niebezpiecznych sytuacji
- Zdobędą przekonanie, że na ogół warto się chwilę zastanowić, by potem nie cierpieć.

→ **osiągnięcia uczniów (cele szczegółowe)**

- Uczniowie zapoznają się z danymi o najczęstszych przyczynach wypadków i urazów
- Poznają mechanizmy powstawania urazów w domu, w szkole, w drodze do szkoły, podczas zabawy i sposoby unikania niebezpiecznych sytuacji w tych miejscach (szczególną uwagę na terenach wiejskich należy położyć na zagrożenia związane ze środowiskiem życia i sprzętem rolniczym)
- Będą wiedzieli, że niektóre zwierzęta i rośliny mogą być dla nich zagrożeniem
- Poznają mechanizmy powstawania poparzeń termicznych, chemicznych i powstających na skutek promieniowania słonecznego

→ **przebieg lekcji i wskazówki metodyczne**

1. Nauczyciel dokonuje wprowadzenia do lekcji
  - a. nawiązuje do zadanej pracy domowej (wywiady z rodzicami) rozmawia z dziećmi o poznanych przez nie rodzajach wypadków
  - b. metodą pogadanki w formie quizu, zadaje pytania o najczęstsze przyczyny urazów
2. Nauczyciel kontynuuje pogadankę, zapisując na tablicy kolejne rodzaje urazów i w formie burzy mózgów zadaje uczniom pytania: w jakim miejscu i jakie przedmioty mogą być przyczynami - skaleczenia, przewrócenia, potrącenia, zderzenia, przyduszenia, uderzenia w przeszkodę, podrapania i pogryzienia, poparzenia.
3. Uczniowie w ośmiu małych grupach dyskutują sposoby unikania wymienionych urazów, zastanawiają się co i jak należy robić, aby uczyć się, wypoczywać i bawić się bezpiecznie.
4. Nauczyciel zadaje jako pracę domową 4-5 zdaniowe (w bardziej zaawansowanych klasach opowiadania mogą być 10-12 zdaniowe) opowiadania o fikcyjnym dziecku, które uległo takiemu rodzajowi wypadku, o którym dyskutowano w małych grupach.
5. Następnego dnia nauczyciel prosi o odczytanie napisanych opowiadań i krótko rozmawia z klasą o każdym z nich.

→ **treści i pomoce dydaktyczne**

- Odpowiednie fragmenty Przewodnika metodycznego.
- Kreda, tablica.

→ **kontrola dydaktyczna:**

- sprawdzenie pracy domowej podczas pogadanki
- ewentualne korygowanie wypowiedzi związanych z rozumieniem terminów i interpretacji omawianych sytuacji

→ **praca domowa:** 4-5 zdaniowe opowiadania o wymyślonym dziecku, które uległo omawianemu rodzajowi wypadku.

3. Temat: zatrucia – leki, chemikalia, pokarm

→ czas zajęć: 45 min.

→ cele

- Uczniowie dowiedzą się co może stać się przyczyną zatrucia
- Będą wiedzieli jak dochodzi do zatruc
- Poznają zasady zwiększające bezpieczeństwo uniknięcia zatrucia

→ osiągnięcia uczniów (cele szczegółowe):

1. Uczniowie będą wiedzieli, że przyczynami zatruc mogą być: leki, środki czystości używane w domach, nieszczelne instalacje gazowe, przeterminowane i źle przechowywane pożywienie,
2. Dowiedzą się, że niebezpieczne substancje należy przechowywać w specjalnych pojemnikach i w odpowiednich do tego miejscach.
3. Będą wiedzieli, że bólu brzucha, pieczenia w ustach lub w klatce piersiowej, zawrotów głowy i innych objawów zatruc nie wolno lekceważyć i w każdym takim przypadku skonsultować się z lekarzem.

→ przebieg lekcji i wskazówki metodyczne

1. Nauczyciel dokonuje wprowadzenia do lekcji

→ treści i pomoce dydaktyczne

→ kontrola dydaktyczna

4. Temat: Postępowanie w sytuacji zagrożenia i po wypadku – wezwanie pomocy, pozycja bezpieczna, bezpieczeństwo własne i innych

→ czas zajęć: 2 x 45 min.

→ cele

- nauczyciel sprawdzi w jakim zakresie nastąpił przyrost wiedzy podczas realizacji cyklu lekcji profilaktyki wypadków
- uczniowie dowiedzą się co robić, gdy staną się świadkami wypadku
- będą wiedzieli jaki zakres czynności należy wykonać by jak najefektywniej pomóc
- nauczą się układać ciało w pozycji bezpiecznej

→ osiągnięcia uczniów (cele szczegółowe):

- Uczniowie poznają zasady postępowania omówione w części Postępowanie po wypadku „Przewodnika metodycznego” – nie zaszkodzić ofierze i sobie, powiadomić kogoś kto będzie więcej wiedział o sposobie udzielenia pomocy
- Będą wiedzieli, że nie mogą samodzielnie podjąć resuscytacji ze względu, nie tylko na brak umiejętności, ale przede wszystkim brak odpowiedniej siły i dojrzałości w obcowaniu z ofiarą wypadku.
- Poznają poszczególne elementy pozycji bezpiecznej i ułożą kolegę w takiej pozycji.

→ przebieg lekcji i wskazówki metodyczne

1. Nauczyciel wprowadza do ostatniej lekcji cyklu na temat zapobiegania wypadkom i urazom
2. Wyjaśnia podczas pogadanki zasady postępowania dziecka, które stało się świadkiem wypadku - dzieci uzasadniają dlaczego należy postępować w taki sposób,
3. Przeprowadzenie ćwiczeń najpierw w przyjmowaniu, a potem w układaniu kolegi w pozycji bezpiecznej
4. Przeprowadzenie Testu końcowego

5. Omówienie wyników Testu, wskazanie prawidłowych odpowiedzi
6. Zakończenie programu - podsumowanie, wskazanie osiągniętych celów

→ **treści i pomoce dydaktyczne**

- Odpowiedni fragment „Przewodnika metodycznego”
- Strona broszury z ukazanym sposobem układania w pozycji bezpiecznej

→ **kontrola dydaktyczna**

- Wyniki testu końcowego
- Prawidłowe ułożenie ciała w pozycji bezpiecznej

Tematy fakultatywne

1. Wypadki, urazy - wymieniamy różne znane wypadki i zastanawiamy się, co było przyczynami ich powstania, wspólne przyczyny - brak ostrożności, bałagan, brak wyobraźni,
2. Bezpieczny dom - szukamy przedmiotów w domu, które mogą być przyczyną wypadku
3. Niebezpieczne lekarstwa - hasło „Niepotrzebne leki należy oddać do apteki”
4. Właściwe postępowanie z lekarstwami - całkowite odebranie samodzielności młodszym dzieciom w dostępie do leków
5. Upadki, przygniecenia - niebezpieczne zabawy
6. Bezpieczny dom - odpowiadamy za bezpieczeństwo rodzeństwa i rodziców
7. Skaleczenia - kiedy i z jakich przyczyn powstają, jak postępować po skaleczeniu
8. Prąd elektryczny - w jakich sytuacjach jesteśmy narażeni na porażenie prądem
9. Groźne rośliny - nie tylko oset kłuje, a pokrzywa parzy, trujące grzyby
10. Niebezpieczne zwierzęta domowe - nie tylko pies gryzie, kot drapie
11. Szkodliwe pokarmy - przyczyny powstawania zatruc pokarmowych
12. Zatrucia i poparzenia chemikaliami - Hasło „Pij tylko ze szklanki, a będziesz wiedział co pijesz”
13. Szkota i bezpieczna droga do szkoły - kontrastowe ubranie, bezpieczne poruszanie
14. Jazda na rowerze, desce, rolkach, itp. - odpowiednie miejsca i akcesoria ochronne
15. Niewybuchy - co to są? Dlaczego pirotechnik amator to samobójca?
16. Ogień - poparzenia, zatrucia dymem
17. Wieś i gospodarstwo rolne - maszyny, zwierzęta
18. Podsumowanie

Proponujemy przygotowanie zaproponowanych tematów lekcji fakultatywnych według następującego schematu:

1. Krótka pogadanka wprowadzająca.
2. Wskazanie potrzebnych informacji poprzez grę, zabawę dyskusję.
3. Utrwalenie wiadomości w trakcie wykonywania przez uczniów zadań grupowych lub samodzielnych.
4. Wskazanie na elementy zachowania, aranżację otoczenia, które sprzyjają zagrożeniu lub podnoszą bezpieczeństwo.
5. Wskazanie cech zachowania niebezpiecznego i rozsądnego.
6. Angażowanie rodziców dzieci do realizacji części zadań dydaktycznych.

Ocena dydaktyczna

- Test początkowy (tekst dołączony)
- Test końcowy (tekst dołączony)
- Przegląd zapisów w zeszytach, odnotowywanie poprawności wypowiedzi uczniowskich
- Analiza aktywności uczniów (zarówno podczas pracy w klasie, jak i w wykonywaniu zadań domowych)

Załączniki

Test początkowy

1. Co to jest uraz? (jedna odpowiedź prawidłowa)

- a. przyrząd do liczenia
- b. software komputerowy
- c. uszkodzenie ciała
- d. marka samochodu

2. Podkreśl przedmioty, które zwiększają bezpieczeństwo jazdy na rowerze:

kamizelka kuloodporna, kurtka ze znaczkami odbłaskowymi, kask, krótkie spodenki, przewiewne buty, migające czerwone światło z tyłu roweru, pompka z wężykiem, sztywna aluminiowa rama, pleksiglasowa owiewka umocowana do kierownicy.

3. Napisz literkę „P” przy zdaniach, które są prawdziwe i literkę „F” przy zdaniach fałszywych.

- Dziecko, które nauczyło się pływać nie może się utopić.
- Dziecko, które nauczyło się pływać nie może się utopić.
- Niewypały są śmiertelnym zagrożeniem.
- Każdym lekarstwem można wyleczyć każdą chorobę.
- Każdy musi się przewrócić, zanim nauczy się chodzić.
- Małe dziecko nie może się bawić rozsypanymi koralikami.

4. Co może cię poparzyć? (więcej niż jedna odpowiedź prawidłowa)

- a. gorąca woda
- b. chemikalia
- c. pokrzywy
- d. prąd
- e. ogień
- f. słońce

5. Jak pomożesz koledze, który upadł i w ogóle się nie może ruszyć? (jedna odpowiedź prawidłowa)

- a. Obmyję mu buzię wodą i poczekam aż wstanie.
- b. Opowiem w szkole, jak nie należy postępować.
- c. Sprawdzę, czy nie ma złamanej nogi, albo ręki,
- d. Natychmiast zawiadomię kogoś dorosłego.

Test końcowy

1. Co to jest resuscytacja? (jedna odpowiedź prawidłowa)

- a. przywracanie nieprzytomnej ofierze wypadku oddechu i krążenia
- b. produkowanie benzyny z ropy naftowej
- c. zagranie piłką w tył do bramkarza
- d. parada wojskowa z orkiestrą i marzonetkami

2. Podkreśl, co zwiększa bezpieczeństwo w drodze do szkoły:

nagolenniki, kurtka z naszytymi taśmami odblaskowymi, kask ochronny, buty z żelówkami, odblaskowe znaczki na tornistrze, chodzenie poboczem lewą stroną jezdni, chodzenie poboczem prawą stroną jezdni, przechodzenie przez jezdnię na zakręcie.

3. Napisz literkę „P” przy zdaniach, które są prawdziwe i literkę „F” przy zdaniach fałszywych.

Dziecko, które nauczyło się pływać też może się utopić.

Niewypały to zardzewiałe żelastwo, które nic nie może nikomu zrobić.

Dziecko nie może samodzielnie brać żadnych lekarstw.

Pechowy upadek kończy się w najlepszym razie potłuczeniem.

Najlepsza zabawa to założyć na głowę torebkę foliową i nastraszyć dziadka.

4. Co może spowodować zatrucie? (więcej niż jedna odpowiedź prawidłowa)

a. nieświeże jedzenie

b. woda z niepewnego źródła

c. chemikalia

d. lekarstwa

e. niektóre grzyby

f. silnie zadymione powietrze

5. Jak pomożesz koledze, który stracił przytomność? (jedna odpowiedź prawidłowa)

a. Obmyję mu buzię wodą i poczekam aż wstanie.

b. Opowiem w szkole, jak nie należy postępować.

c. Sprawdzę, czy nie ma złamanej nogi, albo ręki.

d. Ułożę go na boku i zawiadomię kogoś dorosłego.